

Makale Geliş | Received: 28.01.2020.
Makale Kabul | Accepted: 11.02.2020.
DOI: 10.18795/gumusmaviatlas.681068

Pınar TÜRKMEN BİRLİK

Dr. Öğr. Üyesi | Assist. Prof. Dr.
İzmir Demokrasi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, İzmir-TÜRKİYE
Izmir Democracy University, Faculty of Science and Letters, Department of Philosophy, İzmir-TURKEY
ORCID: 0000-0003-1099-5737
pınar.turkmenbirlik@idu.edu.tr

Richard Rorty'de Liberalizm ve Dil Arasındaki İlişki

Öz

Richard Rorty, felsefeyi yaşamın içinde somut projeler üreten, pragmatizm ile karakterize edilmiş bir etkinlik olarak düşünür. Bu bakımdan geleneksel felsefe yapma tarzına karşı çıkararak felsefeyi bir eleştiri tekniğine indirir. Bu anlayışı doğrultusunda Rorty, politika felsefesinden politikaya doğru olan bir yönelimi izler. Geleneksel rasyonalist felsefenin hakikati temele alan kurucu etkinliğini reddederek, felsefenin hakikat ile olan bağını keser. Böylece Rorty liberal anlayışını pratik yönelimli bir teori olarak sunar. Rorty'nin liberal teorisinin temel amacı adil ve özgür bir toplum idealini gerçekleştirmek üzere birtakım pratik ölçütler geliştirmektir. Bu doğrultuda Rorty, liberal düşüncenin içerdiği değerlerin yeniden betimlenmeleri gerektiğini düşünür. Rorty için buna olanak tanıyan şey 'dil'in olumsuzluğu', yani onun yeniden biçimlendirilebilir olma özelliğidir. Özellikle yirminci yüzyılın sonlarında felsefe yapma ve dil anlayışlarında meydana gelen dönüşüm bunu olanaklı kılmış görünür. Dönemin bu özelliğini "dile dönüş" olarak ifade eden Rorty de, liberal teorisini dil ve felsefe yapma anlayışlarında meydana gelen bu dönüşüm aracılığıyla serimler. Rorty için, dilin bu yeniden biçimlendirilebilir olma özelliği, yeni betimlemelere olanak tanınmasıyla, insanların ortak olarak kabul edebilecekleri ölçütleri yeniden tesis ederek, toplumsal bağların yeniden yaratılması noktasında büyük önem taşır. Biz de çalışmamızda Rorty'nin liberal teorisinde dil unsurunun oynamış olduğu bu önemli rolü liberalizmin, felsefenin ve dil anlayışlarının tarihsel zemini üzerinden değerlendirmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Liberalizm, Felsefe, Olumsuzluk, Dil, Yeniden Betimleme.

The Relationship Between Liberalism and Language in Richard Rorty

Abstract

Richard Rorty sees philosophy as an activity that generates concrete projects within life and that was characterized as pragmatism. In this respect, he opposes the traditional way of philosophizing and reduces philosophy to a technique of criticism. Accordingly, Rorty follows a trend from political philosophy to politics. He rejects the constituent effect of traditional rationalist philosophy which grounds on truth and cuts off the link between philosophy and truth. Thus, Rorty presents his liberal understanding as a theory of practical orientation. The fundamental objective of Rorty's liberal theory is to develop many criteria in order to realize the ideal of a fair and free society. Accordingly, Rorty thinks that the values which liberal thought encompasses should be described again. For him, the thing that allows this is the "contingency of language", that is, the characteristic of language's capability of recasting. In particular, the transformation that occurred in philosophizing and language understanding in the late 20th century seems to have made this possible. Rorty, too, who verbalizes this characteristic of the era as "linguistic turn", explicates his liberal theory through this transformation, which occurred in the understanding of philosophizing. For Rorty, this recasting feature of language is of great importance in terms of enabling novel descriptions which are vital regarding in re-establishing the criteria people can commonly accept and in re-generating social links. In this study, I will try to deal with this important role, which language plays in Rorty's liberal theory, through the historical background of liberalism, philosophy and language understandings.

Keywords: Liberalism, Philosophy, Contingency, Language, Re-description

Giriş

Richard Rorty yakın tarihte yitirdiğimiz (2007), ortaya koyduğu liberal teorisi kapsamında 20. yüzyılın politik sorunlarına çözümler sunmayı deneyen önemli bir düşünürdür. Rorty, geleneksel felsefe yapma tarzını yıkarak; terapi, ıslah etme, diyalog ve kültür eleştirilenliği gibi terimler kullanarak felsefeyi dil düzleminde bir anlamda eleştiri tekniğine indirgemektedir. Bu, Rorty’nin içinde yaşadığı yüzyılın sorunlarına çözümler üretebilmek adına; dilin olumsuzluk temeli üzerine kurulu gördüğü felsefeyi yaşamın içinde somut projeler üretebilen, pragmatizm ile karakterize edilmiş bir etkinlik olarak tasarlamak istemesinin bir sonucudur.

Geçtiğimiz yüzyıl eşitlik, adalet, demokrasi adına büyük mücadelelerin verildiği, bu bağlamda da ekonomik, politik ve düşünsel anlamda büyük çaplı dönüşümlerin yaşandığı önemli bir yüzyıldır. Denildiği gibi “her filozof kendi çağının çocuğudur” ve Rorty de şüphesiz bunlardan biridir. Rorty de kendi çağının sorunlarına çözümler üretmek isterken, bunu aynı zamanda ekonomik, politik ve düşünsel anlamda meydana gelen dönüşümlerin içerisinde, kendi liberal teorisi aracılığıyla yapmaktadır. Onun geleneksel felsefe yapma tarzına karşı çıkararak, rasyonalist felsefenin hakikati temele alan kurucu etkinliğini reddedip, felsefenin hakikatle olan bağını kesmesi, böylece liberal teorisini pratik yönelimli bir teori olarak sunması bu durumun en açık örneğidir.

Rorty’nin liberal teorisinin temel amacı, adil ve özgür bir toplum idealini gerçekleştirmek üzere birtakım pratik ölçütler geliştirmektir. Bu doğrultuda Rorty, liberal düşüncenin içerdiği değerlerin yeniden betimlenmeleri gerektiğini düşünür. Rorty için bunu olanaklı kılan şey, dil anlayışlarında meydana gelen dönüşümlerin felsefe etkinliğine politika üzerinden yeni bir alan açmış olmasıdır. Yirminci yüzyıl, gerek felsefedeki geleneksel problemleri gerekse de pratikte yaşanan toplumsal ve politik sorunları dilsel sorunlara dönüştürmesi ya da dil aracılığıyla çözülebilir sorunlar olarak görmesi bakımından dil üzerine yapılan çalışmaların önceki çağlarda yapılmış çalışmaları gölgede bıraktığı bir dönemdir (Altınörs 2003: 111-112). Altınörs’ün belirttiği gibi (2003: 111), genel linguistik teorisinin bağımsız bir bilim olarak kendini ortaya koyma girişimleri, semiotik üzerinde yürütülen çalışmaların çoğalmasa, fenomenoloji, hermeneutik, iletişim etiği ve analitik felsefenin özellikle dil felsefesinden faydalanır hâle gelmesi bu durumun önemli örnekleri olarak gösterilebilir. Yine Ian Hacking’in de (1975: 10), *Why Does Language Matter to Philosophy?* adlı önemli eserinde dil konusundaki bu muazzam bilinçlenmeyi, dönemin Batı felsefesinin ana yönelimi olarak görmek gerektiğini vurgulamaktadır. Felsefenin kendi öz imajında meydana gelen bu önemli değişim, on yedinci yüzyıl felsefesinin ana hatlarını çizen zihin, deneyim ve ide kavramlarından bir kopuşu ifade ederken, felsefenin bundan böyle daha çok sözcükler, cümleler ve anlam ile ilgili kendisine bir yol çizdiğini gösterdi. Böylece felsefe tarihinde Platon ve Aristoteles’ten bu yana hakikat iddiası temelinde baş gösteren epistemolojik açmazların dil zemini üzerinden yeni bir bakış açısıyla değerlendirilmeleri de mümkün oldu (Rorty 1967: 39). Başlangıç noktası itibari ile her türlü özcü ve temelci yaklaşımı reddeden dönemin dil anlayışları, epistemolojik zemindeki her türden hakikat iddiasını çürütmek ve reddetmekle işe başlamaları bakımından söz konusu epistemolojik açmazların sadece dil dolayımındaki boyutları ile değerlendirilmesi gerektiğini savundular. Bu bakımdan hem felsefedeki geleneksel problemlerin dilsel sorunlara dönüştürülmesi hem de yaşanan politik ve toplumsal sorunların dil bağlamından hareketle yeniden gözden geçirilmesi gecikmedi Rorty’nin de, yirminci yüzyılda dil konusunda yaşanan bu önemli hareketliliği “dile dönüş” (linguistic turn) olarak ifade ettiği görülür. Rorty’nin ifade ettiği bu dile dönüş, felsefenin yirminci yüzyıldan bugüne dek yüklenmekte olduğu hem misyonuna hem de işlevsellik alanına işaret etmesi bakımından oldukça önemlidir.

Bu dönemin dil anlayışlarında ortaya atılan en önemli tezlerden biri kuşkusuz dilin “olumsallığına”, yani onun yeniden biçimlendirilebilir olma özelliğine ilişkin olanıdır. Dile ilişkin bu önemli tezi benimseyen Rorty de, liberal teorisindeki kavramları yeniden şekillendirmek üzere yola koyulur. Özellikle yirminci yüzyılın sonlarına doğru postmodernizmin de etkisiyle dil anlayışlarında

meydana gelen dönüşüm bunu olanaklı kılmış görünür. Postmodernizmin yapı-çözümle olarak ortaya koyduğu felsefi anlayışın en önemli temsilcilerinden biri olan Derrida’nın “felsefe dildir” tezini kendi pragmatist tutumuyla bir araya getiren Rorty, liberal teorisini ortaya koymada kendisine yeni bir yol çizmiş olur. Felsefe yapmanın yeni bir imkanını sunan dilin olumsuzluğu tezi, yani yeniden biçimlendirilebilir olma özelliği Rorty’de yeni betimlemeler aracılığıyla toplumsal bağları yeniden tesis etme konusunda böylece önemli bir görev üstlenmiş olur.

1. Rorty’nin Liberal Teorisinde Dilin Rolü

Ortaya koyduğu liberal teoriden önce 1960’ların sonlarına doğru öncelikle bilim felsefesi alanında adını duyuran Rorty, dil felsefesi ve mantık alanında da önemli çalışmalara imza atmış bir düşünürdür. Bu çalışmaları doğrultusunda Rorty, felsefi eleştirilerinin merkezine “Kartezyen düalizmi” ve “transandantal argümanların epistemolojik statüleri” başta olmak üzere, “Kartezyen-lockeçu-kantçı gelenek” olarak adlandırdığı geleneğin epistemolojik açmazlarını yerleştirmiştir (Müftüoğlu 2001: 116). Bu eleştirilerin temelinde Rorty’nin, hem Amerikan analitik felsefe geleneğinin, hem de Avrupa kökenli fenomenolojik felsefenin bu söz konusu felsefelerden derin bir şekilde etkilenmiş olduğunu görmüş olması yatmaktadır. Özellikle yirminci yüzyılın başlarında ortaya çıkan pozitivismi Kartezyen-lockeçu-kantçı geleneğin bir açılımı olarak gören Rorty’nin, bu pozitivismi aynı zamanda anglo-sakson felsefe geleneğini belirleyen ana etmen olarak konumlamakta olduğu görülür.

Rorty, felsefi eleştirilerinin merkezine aldığı en önemli konulardan biri olan pozitivismin, felsefe açısından önemli sonuçlara yol açtığı kanaatinde. Felsefeyi bilimselleştirme idealinde olan pozitivism Rorty’ye göre, felsefenin taşıdığı hakikat iddiasının altının doldurulamadığını açıkça göstermektedir. Bunun bir sonucu olarak da felsefe kesin sonuçlar vermekten uzak bir etkinlik olarak gittikçe hayatın dışına itilmektedir. Doğa bilimlerindeki gelişmelerin de etkisiyle yirminci yüzyılda pozitivismin ulaştığı son nokta olarak gördüğü bu duruma karşı çıkan Rorty (1980: 5-6), felsefenin bilimselleşme uğruna, özellikle politik yaşamın kendisinde görülen sorunlara yanıt aramaktan uzaklaştığına ve arayanların da küçümsendiği bir etkinlik hâlini almaya başladığına önemle dikkat çekmektedir.

Öte yandan, her türden temelci ve özcü felsefe anlayışlarının da mevcut sorunlara çözüm üretmekten uzak kalarak, sadece eski ve güncelliğini kaybetmiş sorunlarla uğraştıklarına işaret eden Rorty, bu noktada toplumun güncel sorunlarına liberalizmin temel kavramları çerçevesinde pratik çözümler üretebileceği yeni bir felsefe anlayışıyla ortaya çıkmak gerektiğini düşünmüştür.

Bu düşüncesi doğrultusunda Rorty’nin genel olarak etkilendiği ve incelediği düşünürler arasında Heidegger, Nietzsche, Hegel, Wittgenstein ve Husserl sayılabilirken, Amerikan pragmatizmi üzerine olan çalışmalarında da özellikle John Dewey ve William James’ten etkilendiği söylenebilir. Bu düşünürlerden özellikle de Wittgenstein, Heidegger ve Dewey kantçı anlayışın felsefeye yüklediği “kurucu” olma misyonunu kırarak önemli düşünürler olarak Rorty’ye bu çerçevede yol göstermiş görünürler. Nitekim bu üç düşünürün de ortak noktası, kapsamlı sistem felsefelerinden uzak kalarak, onların tehlikeleri konusunda önemli uyarılarda bulunmuş olmalarıdır. Rorty’nin *Philosophy and The Mirror of Nature*’daki ifadeleri ile (1980: 5-6) bu üç filozofta da felsefe, “kurucu olmaktan ziyade terapötik, sistematik olmaktan ziyade ıslah edici olan okuyucuya yeni bir felsefi program sağlamaktan çok kendisini felsefe yapmaya motive eden şeyleri oluşturmasını sağlamak amacıyla yönelik” bir etkinlik olarak kendini göstermektedir. Bu ifadelerle dayanarak Rorty’nin analitik felsefe üzerinden yaptığı epistemolojik eleştirileri bir adım öteye taşıyarak, felsefenin geneline yönelik bir eleştiri hâline getirmeye başladığı söylenebilir. Nitekim Müftüoğlu’na (2001: 118) göre de, Rorty’nin analitik felsefe geleneğinden edindiği tüm kazanımları, geleneksel felsefeyi eleştirmek için kullandığını ve hatta giderek geleneksel felsefe yapma tarzını yıkararak yeni bir felsefe yapma tarzını önerirken de kullandığını söylemek mümkündür. Böylece Rorty bu düşünürlerin de etkisiyle, kapsamlı felsefe anlayışlarının artık sonuç üretmediğini düşünerek, geleneksel felsefe

yapma tarzından uzaklaşmıştır. Felsefe Rorty için bundan böyle, diyalog, kültür eleştirilenliği, terapi ve ıslah etme gibi terimler ile açıklanmaya daha uygun bir etkinlik olarak tasarlanır. Peki nasıl?

Bu noktada Rorty'nin felsefeyi eleştiri tekniğine indirgeyen tutumunun nedenlerini iyi anlamak gerekir. Rorty, geleneksel felsefe yapma tarzından uzaklaşırken, temelde onun yaşamın tüm alanları hakkında belli ve sabit bir hakikat iddiası ile konuşmakta olan "kurucu" olma özelliğine karşı çıkmaktadır. Rorty, yukarıda ifade edilmeye çalışılan tarihsel zemini iyi analiz eden bir düşünür olarak, felsefenin kurucu olma ve kapsamlılık misyonunun artık yaşanan toplumsal sorunlar karşısında çözüm üretmekten uzak kaldığını görmektedir. Özellikle geleneksel felsefe eleştirisine ve onun yapı-çözümüne yer verdiği *Philosophy and The Mirror of Nature* adlı eserinde Rorty, geleneksel felsefe anlayışının özellikle politik boyutta, yaşanan entelektüel ve pratik sorunlara çözüm üretmeyen yapısı dolayısıyla tüm işlevselliğini yitirdiği sonucuna varmıştır. Bundan dolayı Rorty'nin, yirminci yüzyılın toplumsal yapısının sorunlarını çözmek üzere felsefenin, somut projeler ortaya koymak durumunda olduğunu belirterek, dönemin özellikle de epistemolojik açmazlarının üstesinden gelecek tek felsefi yaklaşımın pragmatizm olduğunu vurguladığı görülür (1982: xiii-xvii).

Somut projeler ortaya koyma düşüncesi çerçevesinde Rorty'nin modern bilime yönelttiği eleştirilerden en önemlisi, onun akıl ve dil etmenlerini göz ardı etmesine yöneliktir. Çünkü modern bilim bunu yapmakla; tamamen bağımsız ve orada dışarıda bulunan bir hakikatin kendisini kovalamakta ve böylece de insanı tüm olasılıklarından arındırılmış saf bir bilgi öznesi olarak konumlamakta ısrarcı davranmaktaydı. Rorty (1991: 35-45), bu hususta modern bilimin yapması gereken şeyi, "bu söz konusu varlığı ispat edilemeyen hakikatin kendisini aramaktansa, insanlara toplumsal hayatta karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelebilmek adına birtakım eylem alışkanlıkları kazandırmak" olarak ifade eder. Bu bakımdan Rorty'nin ortaya koyacağı liberal düşüncelerinin temelinde, bilim eleştirisinin üzerine yükseltildiği olumsuzluk anlayışının epistemolojik analizi bulunur. Rorty bu bağlamda hem epistemolojik düzlemde bilim eleştirisi ile elde ettiği olumsuzluğu, hem de dil de gördüğü ve onun dolayısıyla hayatın her alanına sindiğini ifade ettiği olumsuzluğu, epistemolojik ve toplumsal nitelikleri bağlamında liberal teorisinin çıkış noktası olarak belirler.

Öte yandan; ayrıca Rorty de pek çok çağdaş gibi, dönemin problemlerinin üstesinden gelecek tek yaklaşım tarzının pragmatizmin yeniden yorumlanacağı postmodern bir liberalizm anlayışından geçmekte olduğunu düşünmektedir. Ona göre de, mevcut liberal toplumlar sahip oldukları kurumlar ile kendi problemlerinin üstesinden gelebilecek bir yapıya sahiptir. Bu bakımdan Rorty, Batı toplumlarının politik konjektürde, liberalizmin ortaya koyduğu modern devlet anlayışı ile zaten varabilecekleri son noktaya ve en uygun ortama ulaştıklarını düşünmektedir.

Bu noktada önemli olan, Rorty'nin ortaya koyacağı liberal teorisinin nasıl bir farklılık taşımakta olduğudur. Öncelikle belirtilmesi gerekir ki, Rorty'nin yeni bir politika felsefesi anlayışı ortaya koyma gibi bir niyeti yoktur. Onun temel amacı, içinde yaşadığı çağdaş Amerikan liberalizm anlayışına, yukarıda ifade bulan bilimcilik eleştiriden hareketle ortaya koyduğu kavramlarla yeni bir temellendirme ve savunma alanı açabilmektir.

Bu amacı doğrultusunda Rorty de, anglo-sakson felsefe geleneğine uyarak politik anlayışını epistemolojik bir analiz ile ortaya koymaya girişmiştir. Rorty böylece öncelikle, insanın sahip olduğu yetileri epistemolojik bir düzlemde ele alarak, ortak nesnel ölçütlerin ve mutlak bilginin imkansızlığını ortaya koymuştur. Rorty'nin bu epistemolojik analizinin en önemli sonucu şüphesiz ki *olumsallık* olmuştur. Nitekim, Rorty böylece elde ettiği *olumsallık* anlayışını bir sonraki çalışmalarında birlikte, modern kültür eleştirisi dolayımında felsefe, sanat, bilim, ahlak ve politika gibi kültürün tüm alanlarına taşımıştır.

Ancak bu noktada dikkat çekilmesi gereken husus, Rorty'nin olumsuzluk anlayışını bu alanlara taşırken metodolojik bir yöntem olarak "dile dönüşten" faydalanmış olmasıdır. Yukarıda ifade bulduğu gibi, dil alanında yapılan geniş çaplı araştırmalar ile Rorty'nin dil üzerine yaptığı kendi

çalışmaları doğrultusunda tüm bu kültürel alanların kurucu unsurunun dil olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Böylece bir sonraki adımla birlikte kültürün kurucu unsuru olarak dilin, Rorty’de kendi dolayımından geçmek durumunda kalan felsefe, sanat, ahlak ve politika gibi diğer tüm kültürel alanlara kendi olumsuzluk karakteristiğini yansıtacak olması oldukça anlamlıdır. Bu bağlamda Rorty’nin liberal teorisinin nasıl şekilleneceğini daha iyi anlayabilmek üzere öncelikle, onun genel olarak dil konusuna yaklaşımını ve dildeki olumsuzluk kavramına bakışını ele almak gerekmektedir.

1. 1. Rorty’nin Dile Yaklaşımı

Rorty’nin son derece güçlü ve sağlam bir epistemolojik zemin üzerinden yürüttüğü analizlerinin en önemli çıkarımı “olumsallık” olmuştur. Rorty’nin çıkarımları doğrultusunda dilin olumsuzluğuna dair yapmış olduğu analizi de, onun hem kendimizi hem de içinde bulunduğumuz toplumsal bağları yeniden yaratabileceğimiz tek aletin dil olduğunu ortaya koyması açısından oldukça değerlidir (Müftüoğlu 2001: 131). Dilin olumsuzluğunun Rorty’e tanıdığı en büyük imkân şüphesiz ki, bireysel kimliklerin ve toplumsal yapının yeniden biçimlendirilebilmeye uygun hâle getirilmiş olmasıdır.

Rorty’nin, olumsuzluk kavramı temelinde öncelikli olarak aydınlanmacı rasyonalizme karşı çıktığı görülür. Rorty, bu karşı çıkışında pratik alanın da olumsuzluk alanı olduğunu ileri sürer. Aydınlanma rasyonalizminin yirminci yüzyıl itibarıyla itibarını kaybettiğine dikkat çeken Rorty, öncelikle bu rasyonalizme karakteristiğini veren *hakikat* ile temellendirilebilirlik arasındaki bağlantının kesilmesi gerektiğini düşünür. Bu bağlamda Rorty’nin temelde; hakikatle ilişkilendirilmemiş doğrunun ve doğru bilginin ne olduğu sorularıyla ilgilendiği görülür. Akdemir’in de (2013: 33) ifade ettiği gibi Rorty, hakikati devreden çıkarmaya karar verdiği an, “bilginin doğruluğunun nasıl teyit edilebileceği ve onun ölçütünün ne olması gerektiği” sorularıyla karşı karşıya kalmıştır. Tüm bu soruların yanıtlarının peşine düşen Rorty, zihin ve gerçeklik arasında kurulan, zihnin gerçekliği yansıttığı tezinin hatalı olduğu sonucuna varır.

Rorty’nin bu sonuca varmasında etkili olan en önemli düşünürlerden biri şüphesiz ki Donald Davidson’dır. Davidson’ın görüşlerinden esinlenen Rorty de “yaratılıştan gelen doğa” düşüncesini reddederek, onun yerine dilin olumsuzluğu düşüncesini geçirmeye çalışmıştır. Dilin *olumsallığı* tezi bir kez kabul edildikten sonra, doğruluk denilen şeyin, insan yaratımı bir şey olduğu, yani onun öznenin bağımsız olan bir şey değil, fakat öznelere arası olan *dilsel bir uzlaşımın* sonucu olan bir şey olduğu tezi de kendini doğrudan ortaya koymuş olur. O hâlde Rorty’e göre de; doğruluktan söz etmenin tek yolu insanlar arasındaki etkileşimi mümkün kılan ve insan zihninin en önemli başarısı olan *dil*’den geçmek durumundadır.

Rorty, dilin kurulması aşaması için de öznenin dışında belirleyici başka bir nesnel ölçütün mevcudiyetini kabul etmez. Rorty böylece dil anlayışını, epistemolojik ve metafizik temellerden de uzak tutmuş olur. Rorty’e göre artık yapılması gereken, eski argümanlara karşı yeni argümanlar ortaya koymak değil, bunun yerine yeniden biçimlendirilen sözcük dağarcıklarının eskisinden daha cazip olduğunu göstermeye çalışmaktır. Bu bağlamda Rorty için, “dil kullanımı” yani “dil oyunları” seçimimiz büyük önem taşır. Rorty’e göre, bu seçimimiz ne salt olarak keyfi unsurlara ne de katı rasyonel ölçütlere dayanır (Akdemir 2013: 39). Rorty pragmatist tutumu çerçevesinde dilsel seçimlerimizi belirleyen şeyi, tamamıyla sözcüklerin kullanışlılıklarıyla, yani sorunlarımızı çözmemizde işimize ne kadar yaradıkları konusu kapsamında ele alır.

Öte yandan Rorty, dilin araçsal kavranılışına da karşı çıkarak, onun temsilin veya dışavurumun bir aracı olmadığını altını çizer. Dili araçsallaştıran kavrayışlar Rorty’e göre, insanın metafizik özünü dışavurumlarıyla, onu yeniden bir zorunluluk örgüsü içerisindeki metafizik idealizme hapsetmiş olur. Rorty (1989: 10), özne ve nesne arasındaki gerilimli ilişkinin, idealizmin dili araçsallaştıran yapısından kaynaklandığı görüşündedir. Dolayısıyla da Rorty için bu gerilimden kurtulmanın tek yolu, dili araçsallıktan kurtarmaktır. Rorty bu bağlamda dili niyetsellik, hakikat, gönderme gibi belli terimlerle ele alma çabası taşıyan indirgemeci anlayışlardan ve insanı

yaratan/ortaya koyan bir şey olarak kutsallaştırma eğilimindeki yayılmacı anlayışlardan uzak durulması gerektiği düşüncesini taşır. Rorty bu görüşten hareketle dili, yeni imkanlar sunan alternatif aletler gibi kavramak gerektiğini düşünür. Aksi takdirde tüm sözcük dağarcıklarından vazgeçilebilir veya onlar diğer sözcük dağarcıklarına indirgenebilir ya da daha büyük bir sözcük dağarcığı içerisinde diğerleriyle birleştirilebilir (Müftüoğlu 2001: 134). Böylece Rorty için dil, ne başka bir şeyin temsilcisi ya da göstergesidir ne de ardında kendisini belirleyen temel bir ölçütü ya da unsuru barındırmaktadır. Görülmektedir ki Rorty için dil, olumsuzluk karakterinin yanı sıra, aynı zamanda belli bir sözcük dağarcığının kullanılmasının işaretini veren bir flamadır da. Bu bakımdan Rorty’nin anlayışı doğrultusunda hem zihin hem de dil, diğer şeyler arasında bir şey hâline gelerek doğallaşır.

Rorty (1989: 16) bu dil anlayışı kapsamında dilin gelişim sürecini, bir yandan nöroloji ve buna bağlı olarak da evrim biyolojisi ile anlamak gerektiğini düşünürken, bir yandan da mevcut sözcük dağarcıklarının gelişimi ve birbirlerinin yerini almalarından kaynaklı olarak bu gelişimi metaforun tarihi olan düşünce tarihinden hareketle ele almak gerektiğini savunur. Rorty’nin dilin olumsuzluk karakterini de göz önünde tutarak, onun gelişimine yönelik yapmış olduğu bu ikinci açıklamanın, hem zihnin mutlak egemenliğinin bir kenara bırakılması hem de modern ilerleme idesinin terk edilmesi gibi önemli sonuçları olmuştur. Rorty’nin bu dil anlayışı ile birlikte ilerlemeci olmayan metaforik bir tarih anlayışı ile karşı karşıya da kaldığımızda, artık dili ve dolayısıyla da bütün bir düşünce tarihini birbirinin yerini alan, birbirlerinin üzerinde yükselen sözcük dağarcıklarının bir tortusu olarak görmek gerekir. Rorty (1989: 135), “eski metaforlar sürekli olarak literalliğin içinde ölüp gider ve sonra yeni metaforların bir platformu ve foyası olarak hizmet eder ve bu analogi dilimizi, yani dilin dolayımındaki yirminci yüzyıl Avrupa’sının bilim ve kültürünü, bir sürü saf olumsuzluğun bir sonucu olarak düşünmemizi sağlar” demektedir. Rorty’e göre, bilimsel devrimleri doğanın özsel doğasına dair iç görüler olarak değil de, “doğanın metaforik yeniden betimlemeleri” olarak düşünmek daha doğru bir yaklaşımdır.

Tüm bu açıklamalar doğrultusunda Rorty’de “felsefenin dil olduğu”, filozofların yeni sözcük dağarcığı metaforları ortaya koyan ve geliştiren kişiler oldukları ve bundan ötürü de aslında onların dünyayı yeniden betimlemede yeni imkanlar sundukları görüşü ile kendisini bir kez daha doğrulamış görünür. Nitekim, Rorty için tarih, filozofların tarih boyunca önermiş oldukları metaforlarla dolu dilin tarihidir. Bakıldığında, başlangıç itibarı ile filozofa göre olmaları ve bu bakımdan da nesnel ve ortak bir sözcük değeri taşımaları da, onların zamanla nesnel hâle geldikleri, dolayısıyla metafor olma özelliğini yitirerek öldükleri belirtilebilir. İşte Rorty de bu ölü metaforların, diğer ölü metaforlarla birleşmeleri suretiyle tarihte kendine özgü bir katman oluşturduğunu düşünür. Dahası Rorty’e göre, her yeni gelen metafor bu katmanla arasında herhangi bir organik bağ bulunmamasına rağmen, mutlaka bir önceki katmanın üzerine oturur. Bu söz konusu metaforların arasında herhangi bir organik bağ bulunmaksızın tarihte birbirlerinin yerini almaları Rorty için, dilin olumsuzluk karakterinin tarih sahnesine kendi karakteristiğini yansıtırma şeklidir.

Bu konu kapsamında Rorty’nin, Davidson’ın galileici ve aristotelesçi sözcük dağarcığı arasında yaptığı karşılaştırmayı önemseydiği görülür. Rorty’e göre (1989: 19), Davidson’ın Galilei’nin belli amaçları doğrultusunda daha önce ortaya konulmuş olan bir aracı tesadüfen bulduğunu ifade etmesi önemlidir. Çünkü bir kez galileici sözcük dağarcığı ile ne yapılabileceği anlaşıldıktan sonra, hiç kimse aristotelesçi bir sözcük dağarcığı ve onunla geçmişte ne yapılmış olduğu ile pek de ilgilenmiş görünmez. Rorty’nin Davidson’ın yaptığı bu karşılaştırmayı önemsemesinin nedeni, onun gerek bilimsel devrimleri, gerekse de felsefi ve sanatsal yaratımları, tarihte *tesadüfen* ortaya çıkmış yeni sözcük dağarcıklarının yaratılması olarak görmüş olmasıdır. Bu bakımdan Rorty’nin liberal teorisini serimlerken, bu teorisinin sözcük dağarcığının sadece ne kadar *cazip* bir sözcük dağarcığı, yani ne kadar *işlevsel* ve *sorun çözücü* olduğuna dair açıklamalar üzerinden ortaya koyması da oldukça anlamlıdır.

Analitik ve pragmatist yaklaşımların ana ilgilerinin özellikle yirminci yüzyılla birlikte deneyim, gözlemsel raporlar ve verili niteliklerden, sözcük dağarcıklarına, yeniden tanımlama ve hayatımızın neredeyse tüm alanlarının dilsel olarak kuşatıldığının gösterilmesi amacına doğru değişmekte olduğu yukarıda ifade bulunmuştu. Rorty de bu analitik ve pragmatist felsefenin önemli bir temsilcisi olarak, kendi amacına uygun bir şekilde bu değişimi benimsemiş ve geliştirmek için çaba vermiş görünür. Rorty yirminci yüzyılda felsefenin dil konusuna yönelttiği ilgiyi genel hâliyle “dile dönüş” (linguistic turn) terimi ile ifade eder. Dile dönüş hareketine yönelik ilk düşüncelerini 1967’de felsefe yapmanın yeni yollarının ne olduğuna yönelik araştırmalarını derlediği *The Linguistic Turn* adlı eserinde ortaya koysa da Rorty’nin, bu konuyla ilgili daha kapsamlı düşüncelerine 1979’da yayınladığı *Philosophy and Mirror of Nature* adlı kitabında yer verdiği görülür. Bizim için bu noktada önemli olan, Rorty’nin “dile dönüş” ifadesinin kendi liberal teorisi açısından nasıl değerlendirilebileceğidir. Tarihsel zemin üzerinden bakmaya çalıştığımız pragmatist liberal teorilerin genel karakteristiği ve dil düzleminde ortaya konulan çalışmaların nitelik ve nicelikleri bağlamında konuya baktığımızda, Koopman’ın (2011: 62-63), Rorty’nin ortaya koyduğu “dile dönüş” hareketinin hem kendisi için hem de diğer gelişmeler açısından, geniş anlamında *metodolojik bir yöntem* olarak dikkate alınması gerektiği yönündeki ileri sürümünü kabul etmenin doğru bir yaklaşım tarzı olacağı düşüncesindeyiz. Koopman (2011: 62), Rorty’nin ortaya koyduğu dile dönüş fikrini, felsefenin kendi araştırma konuları olan toplumsal sorunların çözümü ile ilgili eylem, kavram ve analizlerin incelenmesinde sağlayabileceği katkılar hususunda ele almak gerektiğini düşünür. Rorty bu eserlerinde dil felsefesini hiçbir zaman, karmaşık olan problemlerimizi basit hâle getirmenin ve onları çözmenin bir yolu olarak ele almaz. Ayrıca diğer eserlerine bakılacak olduğunda, onun özel bir araştırma konusu olarak dilsel analizlerin kendisine başvurduğu da söylenemez. Dolayısıyla Koopman (2011: 63), Rorty’nin dile dönüş fikrini, bir başka ifade ile de onun dili ele alış tarzını, daha çok meta-felsefe (metaphilosophy) alanında önemli sonuçlara varacak dilsel bir yaklaşım tarzı olarak düşünmemiz gerektiği konusunda ısrarcıdır. Bu bağlamda Rorty’nin, Platon ve Aristoteles’ten bu yana felsefede baş göstermiş olan epistemolojik problemlerin kendisine çözüm aramaktansa onların farklı bir gözle değerlendirilmelerini sağlayan yaklaşımın kendisine *dilsel dönüşüm* olarak işaret etmesi oldukça anlaşılırdır (2011: 63). Rorty’nin dilsel dönüşüm fikrini ileri sürdüğü noktalarda, ısrarla sorduğu bu temel soru, söz konusu bu yeni yaklaşımın temel karakteristiğini de ortaya koyar niteliktedir: “Bir şeyin felsefi analizinin ortaya konulması gerektiğinde, niçin bu şey hakkında nasıl konuştuğumuz konusu atlanır?” Rorty için, herhangi bir konudaki felsefi refleksiyonun kendisi, onu nasıl konuştuğumuz konusundan bağımsız değildir ve temelde aslında tam da onun kendisine ilişkindir. Yukarıda da ifade bulduğu gibi, tüm bir düşünce tarihi de zaten bundan ötürü sadece felsefi refleksiyona konu olmuş şeylerin birbirinden farklı sözcük dağarcıkları ile karşımızda duruyor olması bakımından ele alınmaktadır.

Bu çerçevede Rorty de (1967: 39), yaşadığı dönemin özellikle son otuz senesine mal edilmesi gereken en önemli olayını dil konusuna verilen ağırlıkta, yani dile dönüşte değil fakat, onun felsefe tarihinin başlangıcından itibaren önümüzde bulduğumuz epistemolojik güçlüklerle farklı bir yaklaşım tarzı sunan yapısında aramak gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bu da onun dile dönüş düşüncesinin, temelde metodolojik bir yöntem olarak ele alınması gerektiği yönündeki iddiayı güçlendirmektedir. Rorty’nin, hakikat ile olan bağının kesilmesinden sonra felsefenin ilerlemesinin ve işlevselliğinin tek yolu olarak dile dönüşe işaret etmesi bir yöntem olarak da oldukça anlaşılırdır. Tüm bir düşünce tarihini dilin dolayımındaki olumsuzlukların tarihi olarak gördükten sonra, Rorty’nin liberal teorisini dile dönerek yeni betimlemeler ve sözcük dağarcıkları kapsamında ortaya koymaktan başka şansı da kalmamış görünür. Dolayısıyla onun liberal teorisini dile dönüş düşüncesinin yönetsel bir sonucu olarak değerlendirmek mümkündür. Buna ek olarak, Rorty’nin liberal teorisini ortaya koyarken kullandığı sözcük dağarcığının da ayrıca dil ile özel bir ilişki içerisinde olduğu da dikkatten kaçmamalıdır.

1.2. Rorty’nin Liberal Teorisinde İronist ve Dil

Gelinen noktada Rorty’nin liberal teorisine ilişkin onun toplumsal bağları yeniden tesis etme arzusunda olan, bu bakımdan da pratik yönelimli bir proje olarak ortaya çıktığı görünürlük kazanmıştır. Toplumun mevcut sorunlarını çözüme ulaştırma gayreti çerçevesinde Rorty’nin ortaya koyduğu bu liberal teorinin nasıl bir toplumsal bağ, eş deyişle nasıl bir liberal kültür önermekte olduğunu anlamak, onun liberal teorisinde dil unsurunun oynadığı rolü anlamak açısından da önemlidir.

Rorty’nin kendi amacı doğrultusunda teorisinde yer verdiği “Liberal bir kültür nasıl tesis edilebilir?” sorusunun yanıtı, *ironi* kavramına dayanılarak tesis edilebilir şeklindedir. Felsefenin hakikat ile bağı kesildikten sonra, sorunların çözümü için de referans alınan hakikatin aslında olmadığına ortaya konulmasıyla birlikte, bireyin tüm varoluş biçimlerinin de olumsal olduğu ifade bulunmuştu. Bu bakımdan Rorty, tüm varoluş biçimleri olumsal olan bireyin liberal bir kültür yaratması için sahip olması gereken özelliğine *ironik tavır* olarak işaret eder. Bu ironik tavrın kendisi Rorty’nin teorisinde, bireyin her ne kadar temel arzu ve inançlarını rasyonel olarak kanıtlayıp temellendirememesine ve bu bakımdan da onların olumsallığını kabul etmesine rağmen, bu istek ve arzuları yine de gerçekleştirmek istemesi noktasında harekete geçirici bir tutum olarak ortaya çıkar. Rorty bu ironik tavra sahip bireyi kendi teorisinde, *ironist* olarak adlandırır. Rorty’nin liberal teorisinin kahramanı olarak gösterdiği liberal ironistin bu ironik tavrını, bu liberal toplumda yaşayan tüm bireyler için genel bir tutum olarak belirlediği görülür. Rorty’e göre onların bu ironik tavrı sergileme konusundaki ortak tutumları sadece, bu ironik tavrı sergileme düzeyi ve şekilleri bakımından bir farklılık gösterir. Bu söz konusu ironik tavrın ortaya konulma düzey ve şekillerinin farklılık göstermesi, bu tavrın temelinde, bireyin kendi sözcük dağarcığının bulunmasıyla ilgilidir. Bu nokta Rorty’nin liberal teorisinin kahramanı olarak ortaya çıkan ironist’in, dile yönelik özel bir tutum ve bilinç içerisinde olduğunu da ortaya koymasından oldukça önemlidir.

Rorty, ironist bireyin hem kendisinin yaşam öyküsünü betimliyor olduğu hem de kendi duygu ve düşüncelerini diğerlerine iletmek için kullandığı sözcük dağarcığına “nihai sözcük dağarcığı” adını verir. “Nihai sözcük dağarcığı” teriminde Rorty’nin “nihai” sözcüğü ile anlatmak istediği şey, sözcüklerin kullanımındaki kuşkulu durumların kullanıcılarına yardımcı olmak veya avantaj sağlamak üzere, döngüsel olmayan herhangi bir argümana sahip olunmasa da ifade edilmesi durumuna karşılık gelmektedir. Rorty, bireyin hayatı boyunca kullandığı bu nihai sözcük dağarcıklarının bir bölümünün her yerde hazır olarak bekleyen “doğru”, “iyi”, “güzel” ve “haklı” gibi ince ve esnek terimlerden oluştuğuna, bir bölümünün de “devrim”, “İsa” ve “mesleki standartlar” gibi daha yoğun ve dar kapsamlı terimlerden oluştuğuna işaret eder. Bu bağlamda Rorty, bireyin hayatı boyunca bu yoğun ve dar kapsamlı olarak belirlediği terimlerin kendisinden daha fazla yararlanmakta olduğunu düşünür. Rorty (1989: 73), bu tespiti doğrultusunda ironisti, diğerleriyle girdiği etkileşimde onların kabul ettiği nihai sözcük dağarcıklarından etkilenmiş olabileceğini kabul ederek, kendisinin de hâlihazırda kullanmakta olduğu sözcük dağarcığından şüphe duyan, hatta bu sözcük dağarcıklarıyla kurduğu argümanların da bundan ötürü kuşkulu duruma düştüğünün farkında olan ve dolayısıyla da kendi sözcük dağarcıklarıyla ortaya koyacağı kendi felsefe anlayışının da diğerlerinin ortaya koyduklarından sadece kendi sözcük dağarcığını kullanması, yani kendi gerçekliğine uygunluğu ölçüsünde farklılaştığını bilen birey olarak tanımlar. Rorty (1989: 73), bu tanıma uygun olarak felsefe yapan ironistin, kullandığı sözcük dağarcığını belirleyen şeyin kesinlikle yansız ve evrensel bir meta-sözcük dağarcığı ya da önceki seçimlerin yanlışlığını ortaya koymaya elverişli olacak sözcük dağarcıklarıyla ilişkili olmadığına vurgu yaparak, bu seçiminin basit bir şekilde sadece yeni sözcük dağarcığının eskisine oranla daha kullanışlı olmasıyla ilgili olduğunu ifade eder. Bu bakımdan ironist Rorty’e göre, bir şeyin hem yeniden betimlenebileceğinin farkında olan, hem de kendi sözcük dağarcığının seçiminde herhangi bir nesnel ölçütün bulunmadığının farkında olan kişidir. Dolayısıyla onlar ayrıca, kendilerini betimlerken kullandıkları terimlerin sabit olmayıp değişmeye açık olduklarının farkında

olduklarından, kendi benliklerinin olumsuzluğunu ve kırılmasını da kabul eden bireyler olarak karşımızdadır.

Rorty'nin bizlere burada çizmekte olduğu ironist profili açıktır ki, başta dilin ve buna bağlı olarak da kendi benliğinin ve vicdanının olumsuzluğunu kabul eden bir birey anlayışına dayanmaktadır. Rorty'e göre bu birey bir de liberal olduğunda, dile yönelik bu farkındalıkları doğrultusunda aynı zamanda zulmün, yani herhangi bir konuda kendi düşündüğünün gerçekliğe en uygun ve doğru olduğunu düşünerek bunu karşıya her türlü yola başvurmak kaydıyla kabul ettirmeye çalışmanın, kendisinin yapabileceği en kötü şey olacağını bilincinde olan kişiye karşılık gelmektedir.

Rorty'nin bu noktada ironi ve sağduyu arasında kurduğu karşıtlık ilişkisinin temelinde dilin bilinçli ve bilinçsiz bir şekilde kullanılması durumuna karşılık geldiği görülür. Liberal kültürü ironi temelinde kurulmuş bir kültür olarak düşünen Rorty, sağduyu kültürü üzerine kurulu bir toplum idealini reddeder. Çünkü ona göre, sağduyu üzerine kurulu toplumlarda, alışkanlıklar temelinde, bilindik nihai sözcük dağarcığı bilinçsizce kullanılarak betimlemeler yapılır. Burada dilin asıl amacının iletişim olduğu açıktır; ancak bu dil daha baştan verili olanı kabul etme eğiliminde olan bir dil olduğundan sorgulama yapmaya uygun bir dil değildir. Dolayısıyla özellikle felsefi bir sorgulamanın talep ettiği unsurları da içerisinde barındırmaz. Rorty için, sağduyuya dayalı bir toplumda nihai sözcük dağarcığına bağlı bir kimse ile girilen konuşma kaçınılmaz bir biçimde sokratik bir diyalog hâlini alır. Bu bakımdan Rorty, sokratik bir diyalogda nihai sözcük dağarcığı ile konuşma eğilimindeki bu kişiyi *metafizikçi* olarak niteler. Rorty'e göre (1989: 74), metafizikçi adalet, bilim, varlık, ahlak, felsefe gibi tartışmalı alanlarda bile bu alanların gerçek bir öze sahip olduklarını düşündüğünden, daha çok onların yaradılışlarından getirdikleri doğanın ne olduğu ile ilgilenir. Metafizikçi nihai sözcük dağarcığına bağlı kaldığından eski betimlemelerin tamamını benimser, bundan ötürü de yeni betimlemeler yapmaktan kaçınarak eski betimlemeleri analiz konusu yapar. Oysa Rorty'e (1989: 75) göre, bir ironist aynı zamanda bir nominalist ve tarihsici de olduğundan, her türden özcü ve temelci yaklaşımı reddetmekle işe başlar. Ironist, belli bir döneme ait nihai sözcük dağarcığının rasyonel özüne yönelik sokratik bir diyalogun, sadece o döneme ait olacak bir dil oyunu oynamaktan başka bir şey olmadığını görür. Toplumsallaşma sürecinde önünde hazır olarak bulduğu dilin doğruluğundan şüphe duyan ironist, bu durumunu felsefi terimler kullanarak açıklamaya kalktığında, onun "dünya görüşü", "perspektif", "diyalektik", "kavramsal çerçeve", "tarihsel çağ", "dil oyunu", "yeniden betimleme", "sözcük dağarcığı" ve "ironi" gibi terimler kullanmak suretiyle kendisine kendi köksüzlüğünü her daim hatırlatacak bir tutum sergiler (Rorty 1989: 75).

Bu noktada metafizikçi ve ironist arasındaki ayrım kendini daha net bir şekilde ortaya koyar. Metafizikçi için asıl önemli olan kullanılan dil değil, neyin doğru olduğunu temelci, özcü bir yaklaşımla ortaya koyabilmektir. Bu bakımdan metafizikçinin ironisti yeni betimlemeleri ortaya koyan sözcük dağarcığından dolayı görecelikle suçladığı görülür. Metafizikçi, bir şeyin yeniden betimlenmek suretiyle daha cazip bir hâle getirilebileceğine inanmaz. Metafizikçi, keşif metaforuna bağlıyken, ironist yeniden betimlemenin gücüne inanır. Bu bakımdan Rorty'e (1989: 75-76) göre, ironist için diskursif düşünce edimi, şeylerin özüne inen bir bilme edimi değil, yeniden betimleme edimine karşılık gelir. Ironiste göre, ne dilde ne de düşüncede metafizikçinin aradığı türden bir öz ya da ortak ölçüt bulmak mümkün değildir. Bundan ötürü Rorty'e göre, metafizikçi herkes tarafından anlaşılabilir ve kullanılabilir ortak ölçütler üzerinde dururken, ironist farklı sözcük dağarcıkları arasında kullanılabilir ortak ölçütlerde anlaşmanın zorunlu olmadığını düşünür. Ironist için toplumsal sorunların çözümü söz konusu olduğunda, sadece ortak bir kültür oluşturmakla ilgili olan ortak ölçütlerin kendisinden bahsetmek gerekir. Bu da ironist için, sözcüklerin ötesindeki öz ya da bir temeli ortaya koymak suretiyle bulunan bir ortak ölçüte değil, sadece yeniden betimlemelere dayanacak olan çeşitlendirme ve yenilik metaforları etrafında kendini gösteren bir ortak ölçüt arayışına karşılık gelir.

Rorty, ironist ve metafizikçi arasında yaptığı bu ayırmadan sonra kendi toplum anlayışını ortaya koymak üzere bir de *liberal metafizikçi* ve *liberal ironist* ayırımını serimlemeye girişir. Rorty bu konu ile ilgili serimlemesine, Aydınlanmacı liberal demokrasi anlayışının yapmış olduğu özel-kamusal alan ayırımının metafizik bir anlayışa dayandığını göstermekle başlar. Bireyin iyisi ve toplumun iyisi arasında yaptığı ayrımla aydınlanmacı liberal demokrasilerin, en sorunlu yanını onların bu ayrıma dayanarak yapmış oldukları birey-yurttaş ikileminde bulan Rorty, kendi özel hayatında kendine özgü yaşamaya hakkı olan bireyin, kamusal alana açıldığında burada mevcut olduğu ifade bulan ortak iyiye göre eylemesi gerektiğine dikkat çeker. Bu söz konusu ortak iyi, açıktır ki herkes açısından bağlayıcı olan ortak nesnel ölçütleri barındırdığı iddiasını taşımaktadır. Bu noktada Rorty, bu metafizik iddianın kendisinden kurtulmak gerektiğini ifade eder. Ona göre, böylesi bir özel-kamusal alan ayırımına gerek yoktur; çünkü insanın özel ve kamusal olmak üzere birbirinden farklı varoluşlarının olması mümkün değildir. Bu bağlamda politikayı, hayatın her alanına içkin olan bir kültür olarak görmek gerektiğini düşünen Rorty, olması gerekeni liberal bireyin ironist tavrının tüm hayat için geçerli kılınması olarak ifade eder. Rorty (1989: 92), bu durumun hayata geçirilmesi ile insanlar arasındaki ortak bağın tesis edilebileceğine inanır. Çünkü Liberal metafizikçi, ahlaki bir motivasyona ihtiyaç duymaktayken, liberal ironistin yapması gereken şey sadece *imgelemsel özdeşleşmedir*. Rorty (1989: 92), bununla liberal toplumun tüm bireylerinin tek tek kendi öz yaratım süreçlerinde birbirlerini tanıyacak olmalarını ve diğerlerinde buldukları bir duygunun, örneğin zalimliğe karşı olma duygusunun, diğerlerinde de olduğunu görececek olmalarını kastetmektedir. İşte tam da bundan ötürü, liberal metafizikçi bir liberalin belli önermeleri bilmesi gerektiğini, yani akla sahip olması gerektiğini düşünürken, ironist bir liberalin sadece betimlemeye ilişkin belli bir beceriye, yani hayal gücüne sahip olması gerektiğini düşünür (Müftüoğlu 2001: 168-169).

Böylece Rorty’nin dildeki olumsuzluk anlayışının, liberal ironistin dilin dolayımından geçen hayatın her alanına içkin hâle geldiği görülür. Geleneksel felsefe anlayışlarının evrensel ve zaman üstü ortak bir öze işaret ettikleri noktada Rorty, insan davranışlarının ve ahlaki değerlerinin sadece tesadüfi olarak dönemsellik gösterdiğini ve dolayısıyla da bunların olumsuzluğunu kabul etmemiz gerektiğini düşünür. Bu noktada ayrıca Rorty’nin liberal teorisinin bir diğer önemli kavramı da karşımıza çıkar: *Dayanışma*. Rorty (1989: 189-190), insanların temelci ve özcü bir yaklaşımdan kaynaklanan özsel bir ortaklığa değil, fakat olumsal durumlardaki birbirine aşinalık sayesinde *ilineksel* karakterdeki bir dayanışma duygusuna sahip olabileceklerini düşünür. Rorty’e göre, liberal ironist için dayanışma duygusu, insanın özünden gelen bir şey değil, başkalarının yaşamlarını tanıma aracılığı ile kurulan yaratıcı bir özdeşleşme durumudur. Bu bakımdan Rorty için, dayanışma sadece olumsal benzerlikler ve farklılıklar zemininde gerçekleşmesi gereken bir şeydir. Rorty’nin bu bakımdan, dayanışma duygusu temelinde “biz” olma yönündeki bir *birlik* anlayışını güçlendirmek istediği açıktır. Nitekim Rorty, özcü ve temelci yaklaşımların bizi diğerlerinden keskin bir şekilde ayırdığı noktalarda, tüm bu olası ayrımların temelinde sadece olumsal sözcük dağarcıklarımızın bulunduğunu savlar ve kendimizi ya da bir başkasını sürekli olarak diğerlerinden ayırma yönündeki davranışlarımızı ortadan kaldırmak suretiyle gerçek anlamda bir birliktelikten söz edebileceğimizi düşünür.

Böylece Rorty’nin toplumsal bağı oluşturmak üzere önerdiği dayanışma anlayışının da, dilin temelini oluşturan olumsuzluk anlayışı üzerine kurulu olan bir tür düşünme etkinliğine dayanmakta olduğu açıkça ortaya çıkar. Rorty dilin olumsuzluk karakterini kullanarak betimlediği ironi, ironist, dayanışma gibi sözcük dağarcıkları ile *bireysel anlatılar çokluğu*nün mümkün olabileceği bir demokrasi anlayışı peşindedir. Tam da dilin olumsuzluk karakteri dolayısıyla, onun demokrasi anlayışı, bireylerin özcü ve temelci olan birtakım ortak ilke ve değerler etrafında birleşerek yaşadıkları bir toplum idealine değil, dilin karakterine yönelik edindikleri ortak bilinç sayesinde ortak bir tavra sahip oldukları için birbirleriyle duygusal bir dayanışma içerisinde yaşadıkları bir toplum idealine dayanır.

İşte bu toplum ideali Rorty’de, çoğulcu bir toplum modeli olarak tarihte bir metafor olma iddiası ile karşımızdadır.

Sonuç

Yirminci yüzyılda dil üzerine yapılan çalışmaların çokluğu, özellikle de postmodernizmin ortaya çıkmasıyla “felsefenin dil olduğu” tezinin giderek yaygınlık kazanması, toplumsal gerçekliğin dil düzleminde bulunduğu iddiaları Rorty’nin politik düzlemdeki felsefi etkinliği için adeta yol gösterici olmuştur. Rorty tüm bu gelişmeler ışığında, gerek Platon ve Aristoteles’ten bu yana önümüzde duran epistemolojik güçlüklerin, gerekse de toplumda yaşanan sorunların dil bağlamından hareketle yeniden gözden geçirilmesinin “dile dönüş” ile mümkün olabileceğini görmüştür. Bu bakımdan Rorty’nin ortaya koymuş olduğu “dile dönüş” düşüncesinin, kendi liberal anlayışını serimlemede metodolojik bir yöntem olarak karşımıza çıktığını görmek şaşırtıcı değildir.

Temelde dilin olumsuzluğu tezine dayanan Rorty, kendi liberal teorisi için yeni bir sözcük dağarcığı ortaya koyar: *ironi*, *ironist* ve *dayanışma*. Rorty’nin bu yeni sözcük dağarcığı ile ortaya koyduğu liberal demokrasi anlayışında, gerek bireyin kimliğini oluşturma süreci gerekse de bir arada yaşamının organizasyonu süreci, sadece olumsal tesadüfi süreçler olarak karşımızdadır. Rorty, ne belli bir toplumu ne de tüm insanlığı kuşatacak bir üst anlatı peşindedir. Dolayısıyla insanı da tıpkı kullandığı dil gibi, tümüyle özgür bırakmayı hedeflemiştir. Bu bakımdan demokrasi ona göre, bireysel anlatılar çokluğunun mümkün olduğu bir sistemdir. Rorty’nin bireyi, dilin olumsuzluğunun farkında olan liberal ironisttir ve bu liberal ironistin temel taşını oluşturduğu liberal kültürün en önemli özelliklerinden biri, herkesin kendi sözcük dağarcığıyla var olduğu bilincine dayanan ortak bir tavır dolayısıyla duygusal bir dayanışma içerisinde olmalarıdır.

Rorty’nin ortaya koymuş olduğu liberal demokrasi anlayışının elbette ki, eleştirilecek yönleri mevcuttur ve pek çok eleştiriye de maruz kalmaktadır. Burada bizim için önemli olan, onun politik düzlemde toplumsal bağları yeniden tesis edebilmek için, dil bağlamında kurulan yeni ve önemli bir felsefi refleksiyonun varlığına işaret etmiş olmasıdır. Bu bakımdan Rorty’nin liberal teorisi, nesnel ölçüt ve evrensellik iddiasına bağlı kalmaksızın toplumsal sorunlar karşısında felsefi bir refleksiyonun nasıl dil düzleminde hareketle yeniden kurulabileceğini göstermesi bakımından, günümüz felsefi-politik sorunlarına farklı bir yaklaşım tarzı sunmasıyla önemini ve güncelliğini koruyan bir teoridir.

Kaynakça

AKDEMİR, Ferhat (2013), “Richard Rorty’nin Pragmatist Liberal Ütopyasında Dinin İşlevi ve Geleceği Sorunu”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(3): 31-60.

ALTINÖRS, Atakan (2003). *Dil Felsefesine Giriş*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

HACKING, Ian (1975). *Why Does Language Matter to Philosophy?* Cambridge UK: Cambridge University Press

KOOPMAN, Colin (2011). “Rorty’s Linguistic Turn: Why (More Than) Language Matters to Philosophy”, *Contemporary Pragmatism*, 8(1): 61-84.

MÜFTÜOĞLU, Aydın (2001). Rawls, Rorty ve Taylor’ın Demokrasi Anlayışlarında Birey ve Kollektivitenin Yeri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

RORTY, Richard (1967). “Introduction: Metaphilosophical Difficulties of Linguistic Philosophy”, in *The Linguistic Turn : Essays in Philosophical Method with Two Retrospective Essays*, ed. Richard Rorty (Chicago: University of Chicago Press, 1992).

RORTY, Richard (1980). *Philosophy and The Mirror of Nature*, USA, New Jersey: Princeton University Press.

TÜRKMEN BİRLİK, Pınar (2020). “Richard Rorty’de Liberalizm ve Dil Arasındaki İlişki”, *Mavi Atlas*, 8(1): 1 - 12

RORTY, Richard (1982). *Consequences of Pragmatism*, USA, Minneapolis: University of Minnesota Press.

RORTY, Richard (1989). *Contingency, Irony and Solidarity*, New York: Cambridge University Press.

RORTY, Richard (1991). *Objectivity, Relativism and Truth*, Philosophical Papers, Volume I, New York: Cambridge University Press.